

λίστα όταν γίνεται νυχτερί επειδή έχει πολλή δουλειά
ό μύλος.

Έτσι λέει κάποιος δίστιχο:

“Άλλες σάρι το βράδυ κ’ εγώ που σε κοιτούσα
ό μύλος για ή καρδούλα μου δεν ήξερα αν κτυπάει

“Αλλά δεν υπάρχει άλλο μέρος που να θέλη κανείς
ταξιδεύοντας να κακονυχτήσει μια φορά από μύλον ό
όποιος να είναι και χάνι μαζί.”

Εκεί μαζεύονται γυναίκες από τα κοντινά χωριά
και ταξιδιώτες, βοσκει και ξενιτεμένοι που έρχονται
στα χωριά τους τις γιορτές, εργάτες και εργάτριες που
έβγαζαν το ψωμί τους κάτω στην κάμφο, παπάδες που
πάνε να λειτουργήσουν τα χωριά, κυνηγοί, ψευτογια-
τροί, ζητιάνοι, γυρολόγοι και έμποροι και μέσα σ’ αύ-
τους και κανένα οργανοπαίκτη.

Ακούει την άπλη γλώσσα τους, μύρια άγνωστα και
ιδιαιτέρως λυγικά, και βλέπει ζωντανά τα αίσθηματά
τους, τι θέλουν, τι μπορούν και τι φοβούνται, που τεί-
νουν και τι λατρεύουν. Και μέσα σ’ αυτή αντίλαμβάνε-
σαι μια ζύμωση που γίνεται στο έθνος, και καταλα-
βαίνεις την πορεία που τους έδωκαν οι γονείς τους, την
πορεία που έδωκαν ή βέ δώκουν στα παιδιά του, και
την πορεία που ήλ τραβήξει ή πατρίδα μας. Πάντα
διακρίνεις ότι έχρη του θεωρεί την νόμο και το κρά-
τος ό λαός.

Και όταν κερκισουν τον οργανοπαίκτη, θερμαίνε-
ται λιγότερο, παίρνει τη φτωχική και λιτή λύρα κι άρ-
χινάει ένα γνωστό και μονότονο τραγούδι:

Τρίτη τετραδή θλιβερή, πέφτη φαρμακωμένη.

Παρρηξ πώς τα λεί αὐτά για την κακή πορεία που
ήλ τραβήξει ή πατρίδα μας γιατί δεν έφρόντισαν οι κυ-
βερνήτες της να παιδαγωγήσουν όπως πρέπει το λαό.

“Όλοι σώπασαν όταν άκούσθηκε το δόγμα του Κα-
ρχισκάκη μας” στο τραγούδι είναι περίεργο που τόσο
καλά εξετιμήσε ό λαός του άγνώστου την αξία του Κα-
ρχισκάκη και του Μπότσαρη και τους έβγαλε τραγού-
δια που φανερώνουν μεγάλη θλίψη για τον θάνατό τους.

Το ζύγνημα ενός παιδιού μικρού μάζ διακόπτει.

“Η μάνα του άδικως το νανουρίζει λέγοντας:

Νάνι νάνι και σπαργάνι

και χλωρό τυρί στη στήνη.

“Ελα ύπνε ύπνωσέ το,

Παναγιά άποκοίμισέ το.

“Όταν έφεραν ζύλα και ή φωτιά μάζ έθέρμανεν
όλους, έπαψε και το παιδί και εκεί κατά τα μεσάνυχτα
και ήλ κρυβέντα μας. Μόνο ό μύλος άλγε ως το πρωί.

(άκολουθεί)

ΚΩΣΤΑΣ Σ. Γ’

ΞΕΝΟΙ ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ

ΤΡΑΓΟΥΔΑΚΙ

(Henri de Régnier)

Μ’ ένα μικρό καλάμι μοναχά
Ν’ ανατριχιάσουν έκανα τα χόρτα.
Και το λιβάδι κ’ ή γλυκερά ήτιά,
Κι’ αυτό που τραγουδάει το ποταμάκι.
“Έκανα μ’ ένα μόνο καλάμακι
Να τραγουδήσ’ ή λαγκαδιά.”

“Εκείνοι που περάσαν στού βραδιού
Τα βάρη τάκουσαν, στους λογισμούς τους,
Μακριά, κοντά, σδυμένα, καθαρά.
Εκείνοι που τάκουσαν στους λογισμούς τους
Διαβαίνοντας, βαθειά μέσ’ στην ψυχή
‘Ακόμη θά τάκουν, και θά τάκουνε
‘Ατέλειωτα να τραγουδή.”

“Ένα καλάμι μούφτασε μικρό
Πού τόκοφα στη βούδη πέρα
“Όπου με πρόσωπο ήρθε σκυφτό
Κι’ άντιφε, γίυτηκε μια μέρα
“Ο ‘Ερωτας θρηνώντας, για να κλάψουν
“Όσοι περνούσανε, να τρεμουλιάση
Τό χόρτο, το νερό ν’ ανατριχιάση.
Μόνο με μια του καλάμιού πνοή
Τό διάσε έκανα να τραγουδή.”

ΑΝΑΣΤΕΝΑΓΜΟΣ

(Sully Prudhomme)

Ποτέ να μη τη δώ, ποτέ να την άκούσω,
Ποτέ και τ’ όνομά της δυνατό να πώ,
Μα πάντοτε πιστός, πιστός να την προσμένω,
Και πάντα να την αγαπώ.

Ν’ άνοίγω την άγκάλη μου, και να προσμένω
Του κάκου, και σαν πρώτα να την ξανακλείω
Μα πάλι άκόμη την άγκάλη μου ν’ άνοίγω,
Και πάντα να την αγαπώ.

“Οίμενα, δεν μπορώ παρά να την άνοίγω,
Και μεσ’ στα δάκρια να λιώνω και να σβώ,
Και πάντ’ αὐτά τα δάκρια να τα σκορπίζω
Και πάντα να την αγαπώ.

Ποτέ να μη τη δώ, ποτέ να την άκούσω,
Ποτέ και τ’ όνομά της δυνατό να πώ,
Πάντα με πιο πολύ κατμό να την προσμένω,
Και πάντα να την αγαπώ.

ΛΕΑΝΤΡΟΣ Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΝΕΟ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ ΤΟΥ ΔΙΓΕΝΗ

Karl Krumdacher: Eine neue Hendschrift des Digenis Akritas von—mit zwei tafeln. [Separat-Abdruck aus den Sitzungsberichten der philol. und der histor. Klasse der Kgl. Bayer. Akademie der Wissenschaften 1904 Heft II] München 1904, Verlag der K. B. Akademie der Wissenschaften.

Από τον άνεκτίμητο και τόπον θρόνο θησαυρό
των δημοτικών μας τραγουδιών σε πολλές εκατοντάδες
λογαρχιζώ πώς μετριώνται τ’ Α κ ρ ι τ ι κ ά, εκείνα
δυσλδή που κλωθογυρίζουν όλόγυρα στί πρόσωπο και
τα κτωρθώματα του ‘Ηρακλή της μεσαιωνικής Ρω-
μιοσύνης, του χαρτοπολεμιστή Διγενή ‘Ακρίτα. Πολλή
άπό δαύτα είναι σκορπισμένα στις διάφορες συλλογές
των δημοτικών μας τραγουδιών, κι’ άλλα πάλι είν’
έκτομα άμείζωτα κι’ άτύπωτα. Πιο κοσμογονώριστα
στις νότιες χώρες της Μάυρης Θάλασσας, και περισ-
σότερο γύρω στην Τραπεζούντα, συγκεντρώα στην Κύ-
προ και στην Κρήτη, μισολησμονημένα, υπερδεμένα
κι’ άγνωστα στο Μοριά και στη Ρούμελη. Έξω όμως
άπό τα δημοτικά τραγούδια, καθώς και τους παρο-
μοίως άθρονους ‘Ακριτικούς θρύλους και τις παραδο-
σεις, γνωρίζαμε ως τα τώρα και τέσσερα χειρόγραφα,
στα όποια φυλάχτηκαν παρ’ άλλους μιάς τρανής Ηύζαν-
τινής έποποιίας με πρωταγωνιστή τον έθνικό μας ήρωα
Διγενή ‘Ακρίτα, έποποιίας εγγλεμένης άπό τ’ άρχέγονα
τραγούδια που έφτιασε κι’ έψαλλε ό λαός στού Διγενή
τη δοξα. Και μ’ όλον ότι σχολαστικοί και βουτηγμένοι
σε μια άπέραντη θεολογία ήσαν οι διασκευαστές που
στρώσαν μ’ άφύσικα τρόπο τ’ άρχέγονα ‘Ακριτικά δη-
μοτικά τραγούδια σ’ έποποιία, μ’ όλο τοῦτο αὐτό το
έπος έχει μέσα του μια ξεχωριστή λαμπρότητα, ένα πανώριο
φανέρισμα που αν το γυρέψι κανείς σ’ άλλα Ηύζαντινά
κειμένα, χαμένος κι’ άσκοπος ό κύπος του, γιατί ποτέ
και πουθενά δεν ήλ τώβρη τόσο τρανή και με τόση
μορφολόγια. Με το διάβασμα της έποποιίας του Διγενή
ξεχωρίζουμε μια διαφορετική ζωή των Βυζαντινών
γονέω μας, ζωή γιομάτη όλο λεβεντιά και παλινκα-
ρσύνη, άγώνες και κρουξίματα στεφανωμένα πάντοτε
με νίκες και με τρόπαια. Τέσσερα χειρόγραφα ως τώρα
γνωρίζαμε, καθώς παρ’ άπάνω είπαμε, με παραλλόες της
‘Ακριτικής έποποιίας. Πρώτο χειρόγραφο, άπό το όποιο
δύ και τριάντα χρόνια άπώνου κάτω πρωτογωνορίστηκε
ή έποποιία του Διγενή, είναι ένα Τραπεζουνιακό, ά-
κέραιο, γραμμένο τον ΧVI αιώνα, κ’ έχει στίχους
άκέραιους 3182, μάζ μ’ εκείνους που λείπουν στην άρχή
λογαρχιζουμε πώς ήλγε πάνω άπό 4000. Το Τραπε-
ζουντιακό χειρόγραφο δημοσιεύτηκε άπό τίν μακαρίτη
φιλόμου Emile Legrand και τον κ. Κ. Σάββα (1) κ’ έπαιτα πάλι άπό τον κ. Σάββα ‘Ιω-
αν ν ν ί δ η στην Κωνσταντινούπολη στα 1887. Δεύ-
τερο χειρόγραφο γνωρίστηκε άπό το I o s e p h M ü l-

νητας άρματωδώς και στα ταξίδια του τον άκολουθούσε ό
πιστός του σκουροφόρος Τσουίκας. ‘Ετιμωρούσε πάντα την
άδικία, έπολεμούσε τους δαίμονες, κ’ έδοθούσε τους άδι-
κημένους, και σ’ ένα ξεκίνημά του είχε καταβάλει τή μεγα-
δαίμονα Σπίδες, που γι’ άπτόν ίσως σ’ έμειλίσω μίαν
άλλη φορά.

Στο κράξιμο λοιπόν του άφτοκράτορα, άμα πούγε δια-
λαληθή, ό Ράϊκος επέταχτη και θερμά έπαρκαίλασε να
του δοτή άδεια ν’ αναλάβει τή τεφίρι, κι’ ό ήλικιωμένος
μονάρχης μ’ ευχαρίστηση έδέχτη την προσφορά, βεβαιό-
νοντας τον πολέμαρχο που έβανε βία στο λόγο του και
στην άφροσύνη του, και τήν έρώτησε τι βοήθεια τούκανε
χρεία. Μά ό Ράϊκος δεν ήθέλητε βοήθεια άλλη παρά τους
πιστούς του σπαθάρους κ’ έδήλωσε πώς ήταν παρότοιμος
να παραβή με τή δαίμονα και με όλη τή σπείρα, με
μόνον άφτούς τους συντρόφους. Και έτσι του έδόθη
άφροκρατορική παραγγολιά, γραμμένη με χρυσά γραμματα
ν’ αναχωρήσει και να εξαλείψι τή Σχιούτεν Δόξη κι’ όποιους
τόν έδοθούσαν.

Πρώτα πρώτα σαν θεόφοβος πολεμιστής ό Ράϊκος έπρο-
σκύνησε στους ναούς κάνοντας τές προσευχές του, πριν
άρχισι τή σπείρα, κ’ έλαβε τόν καθαρισμό άπό τή χέρια
των ιερών. “Έπειτα έκάλεσε τους σπαθάρους του σε συμ-
βούλιο, κ’ ένώ έτοιμαζόνταν τα όπλα, κ’ έτροχιζόνταν οι
διπλόχερες σπάδες, άποράσισαν τή σκέδιο. “Έκριναν πώς
έπρεπε να μετασχηματισθούν σαν ταξιδιώτες παπάδες —

Γιαμαθούσι — που πλανιόνταν πάντα στα βουνά και στούς
λόγγους. Σ’ άπτόν τήν τρόπο ήτουν εύκολο να πηγαίνουν
όλοσθες δίχως να κινούν ύποψία για τήν πραγματική αίτία
του ταξιδιού τους. Και άφού όλα ήταν έτοιμα ξεκίνησαν
και καθένας τους έφερε πίσώπλατα τή ζύλινο κουτί που
συνειθίζον οι ταξιδιώτες οι ιερωμένοι, άλλα σ’ άφτό τή
κουτί δεν είχαν μόνον άλλαξίες άπό φορέματα και τρομου-
λίδια άπό έλεημοσύνες, μά και όλάκερο τόν όπλισμό τους.

Έκάναν κοπιαστικά τή δρόμο στα πόδια, περνώντας δρυ-
μά και ποτάμια και βουνά, κ’ έδάδιζαν μίλια πολλά πρὸς
τὸ Σουμγιόσι, γιατί άπόπερα άπό τόν τόπον άπτόν εύρι-
σκότουν τή καστρί του γίγαντα. Και καθώς έπλησίαζαν
άκούαν φήμες για τή Σχιούτεν Δόξη και τρομερές ίστο-
ρίες για τή έγκλήματά του που έπληθύναν κάθε μέρα
σ’ αριθμό και σε μεγαλότητα. Πολλοί τους άνάγκαζαν να
γύρουν πίσω, ή να πάρουν άλλο δρόμο, δι’ άλλιώς χωρίς
άμφιβολία ήθελε τούς πιάσουν και ήθελε τούς φάγουν οι
δαίμονες. ‘Αλλά αὐτοί δεν άκουαν, και οι συμβουλές ήταν
του κάκου· οι πολεμιστές είχαν άπόφαση να παλέψουν με
τὸ δράκοντα, όσο ίδυνόνταν και να δώσουν τέλος στην
καταστροφή που έρημώση τόν τόπο, είδὸ να πεθάνουν
στή γενναία επιχείρηση. ‘Ετσι λοιπόν έπερπάτησαν, ως
που έφτασαν σ’ ένα μέρος έρημο και γυμνό, όπου ζωντανή
ψυχή δεν άπόμεινε, γιατί τώρα πλιά είχαν σιμώση στην επι-
κράτεια του δράκου κ’ ήταν όλα γύρω τους καταστραμμένα.
Τή νύχταν άπτήν έκοιμηθήκαν στα ρέπια ένοῦ άρχοντικού

καμμένου και βυμμένου με αίμα. Οι άνθρωποι που τήγαν
κατοικήση όσοι δεν είχαν σφαχτή ήταν στίς φυλακές του
δράκοντα.

Την έρχόμενην ήμέρα έπροχώρησαν σ’ ένα τόπο πετρώδη
κι’ άγριο, όπου μόνον πούκα έφύτρωναν, κ’ είδαν μπρο-
στά τους ένα γέροντα πολύ ήλικιωμένον, άσπρογέννην, που
έστεκότου όρθός άπάνω σ’ ένα βράχο. “Ο γέρος τούς έχαι-
ρέτησε μ’ ευγένεια και τούς έρώτησε για πού ταξείδευαν.

“Είμαστε ταξιδιώτες παπάδες τιμημένες πατέρας, καθώς
βλέπετε, άποκρίθη ό Ράϊκος· αὐτό ταξίδι μας έπλανηθήκαμε
στέν έρημο τούτον τόπο· είμαστε κινημένοι πρὸς κανένα
καστέλι, που να βρίσκειται σε τούτα τή μέρη, για ν’ ανα-
παυτούμε και να φάμε.”

“Αλλά ό άσπρογέννης γέροντας δεν ήτουν άνθρωπος παρά
άγαθό ήνέμα, φύλακας της έπαρχίας που ό καταστρεπτι-
κός δαίμονας είχε κατακαλάσει. ‘Αποκρίθη λοιπόν· “Ω
Ράϊκο, έρω καλά πώς είσαι γενναίος πρωτοστράτορας και
έχ’ ήρώας, και τούτοι είνε οι άξιοι σου σπαθάροι· και καλά
γνωρίζω πού κσιτάλι ζητείς, τή καστρί του σκληρού γί-
γαντα που σκοτώνει και τρώγει τούς ανθρώπους του τόπου.
Καλώς ήρises Ράϊκο, νάχεις τήν εύχή μου. “Ελα τώρα
με τούς καλούς σου συντρόφους και φάγς και πιέ και άνα-
πάψου στο καταφύγιό μου πριν κινήσεις για να σκοτώ-
σεις τὸ Σχιούτεν Δόξη”. Και τού έφανέρωθη πούς ήτουν.

“Όταν ό Ράϊκος και οι σύντροφοί του έμαθαν πού ό γέ-
ρος ήτουν τὸ ήνέμα του Σου μγιόσι έσκυψαν κ’ έπροσκύ